بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان

پەسندکراوی کۆنگرەی شازدەهەم

(١٧ تا ٢١ی ڕێبەندانی ١٣٩٤- ٦ تا ١١ فێوریەی ٢٠١٦)

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەرنامەی
حیزبی دێموکڕاتی کوردستان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پێشەکی

ڕەوتی پێکهێنانی دەوڵەت- نەتەوەکان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەدوای شەڕی یەکەمی جیهانیدا، ئەو ئیمکانەی بە کورد نەدا کە ئەو نەتەوەیەش ببێتە خاوەن دەوڵەتی سەربەخۆ. ڕێکخراو نەبوونی وشیاریی نەتەوەیی کورد لە ئاستی پێویستدا لە سەرەتای سەدەی بیستەم لە لایەکو دەستتێوەردانی نادادپەروەرانەی زلهێزەکانی ئەو سەردەمە لە کاروباری ناوچەی ئێمەدا لە لایەکی دیکەوە، بوون بە هۆی بێبەشکرانی نەتەوەی کورد لە دەوڵەتی سەربەخۆی خۆی. ئەم بارودۆخە بوو بەهۆی دارشتنی سنووری دەوڵەت- نەتەوە تازەپێکهاتووەکانی ناوچەکە بە قازانجی چەند نەتەوەیەکو لەسەر حیسابی دووبارە دابەشکردنەوەی کوردستانو حاشا کردن لە پێناسی نەتەوەیی کوردو مافی بەشداربوونی ئەم نەتەوەیە لە دەسەڵاتی سیاسیدا. هەر ئەو غەدرە مێژووییەش بوو بە سەرەتای دەورەیەکی نوێی خوێناویو پڕتێچوو لە خەباتی ڕزگاریخوازانەی نەتەوەی کورد لە پێناوی وەدیهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسدا.

هەرچەند پلانی سڕینەوەی سیستماتیکی پێناسی نەتەوەیی کورد لە ئێرانیش دا، بەشێکی جیانەکراو لە پڕۆژەی "دەوڵەت-نەتەوەی ئێرانی" بە هاتنە سەرکاری ڕەزاشای پەهلەوی بووە، بەڵام هەموو ئەو هەوڵانە نەیان توانیوە ڕێ لە ڕەوتی سروشتیی گەشەسەندنی مێژوویی کەسایەتیی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بگرن. ناسیۆنالیزمی مۆدێڕنی کورد لە ڕۆژهەڵاتی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

كوردستانیش، كە بەشێوەیەكی بەرچاو لە لایەكەوە بەرهەمی پێگەیشتنە بابەتییەكانی كۆمەڵگەی كوردیو لە لایەكی دیكەشەوە بەرهەمی خەباتی نەتەوەیی بژاردەكانی كورد بوو، لەرێگەی پێكهێنانی كۆمەڵەی "ژ.ك" ەوە لە ساڵی١٣٢١ی هەتاوی (١٩٤٢ی زایینی)دا شێوازی رێكخراوەیی بەخۆیەوە گرت. پێناسەی كۆمەڵەی "ژ.ك" بنچینەی لە سەر بەرزبوونەوەی بیری نەتەوەییو رزگاریی كورد لە هەموو كوردستانو دامەزرانی دەوڵەتی نەتەوەیی بۆ كورد بوو. ژ.ك لە پاش ٣ ساڵ، بە هۆی بەرینبوونەوەی مەودای چالاكیو لە سەروبەندی پێكهاتنی زەمینە بۆ پێكهێنانی دەسەڵاتێكی كوردی لە رۆژهەڵاتی كوردستان كە هەموو چینو توێژەكانی ئەو سەردەمەی كۆمەڵگەی كوردەواری لە ڕیزەكانی خۆی دا جێ بكاتەوە، جێگای خۆی دا بە حیزبی دیموكراتی كوردستان. بەم پێیە، حیزبی دیموكراتی كوردستان لە ٢٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی (بەرامبەر بە ١٦ی ئووتی١٩٤٥ی زایینی)دا بە رێبەرایەتیی پێشەوا قازی محەممەد، هاتە جێگای كۆمەڵەی "ژێكاف".

دامەزرانی حیزبی دیموكراتی كوردستان لە سەر بناخەی كۆمەڵەی "ژ.ك". بە نوختە گۆڕانێكی گرینگ لە مێژووی گەلی كورداو بە سەرەتای قۆناخێكی نوێ لە خەباتی نەتەوەكەمان دەژمێردرێ. بە ڕێبەرایەتیی ئەم حیزبە بوو كە گەلی كورد بۆ یەكەم جار لە مێژووی خۆی دا توانی كۆماری كوردستان لە بەشێكی كوردستاندا دابمەزرێنێ. كۆماری كوردستان بۆ یەكەم جار ستاتووی دەسەڵاتی كوردیی بە شێوەیەكی مودێرنو بە نێوەرۆكێكی دیموكراتیكەوە، نیشان دا. هەرچەند كۆماری كوردستان پاش یازدە مانگ دەسەڵاتداریی دیموكراتیك، بەهۆی هێرشی دەسەڵاتی پاشایەتیی ئەو سەردەمەی ئێرانەوە جوانەمەرگ كرا، بەڵام ئەزموونی دیموكراتیكی دەسەڵاتداری لە كۆماری كوردستان دا بە لاپەڕەیەكی زێڕینی مێژووی خەباتی سیاسیی گەلی كورد لە پێناوی وەدیهێنانی مافە نەتەوەییو دیموكراتیكەكانی دا دێتە ئەژمار. دامەزرانی كۆماری كوردستان كە لەجێدا بنەمای لەسەر ئەسڵی رێزگرتن لە ئیرادەی خەڵكی كوردستان لەلایەكو هەوڵدان لە پێناوی پێكەوەژیانێكی بەئاشتی و برایانە لەگەڵ نەتەوەكانی دراوسێی لەلایەكی دیكە دانرابوو، نەك هەر لە ئاستی كوردستانو ئێرانی ئەو

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سەردەمەدا، بەلکوو هەم ئەوساو هەم ئێستا لە هەموو رۆژهەلاتی نێوەراست دا بە رووداوێکی گرنگ دادەنرا و دادەنرێ. هەرچەند پێشەوا قازی محەممەدو بەشێکی دیکە لە رێبەرانی حیزبو کۆمار بە فەرمانی رێژیمی پاشایەتیی ئێران لە سێدارە دران، بەلام ئەزموونی نەتەوەیی، دیموکراتیکو پێشکەوتنخوازانەی کۆماری کوردستان هەروا رێنیشاندەری نەوە لە دوای نەوەی بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلی کورد بووەو دەبێ. لەگەڵ ئەوەی رووخانی کۆماری کوردستان زەبرێکی گەورە بوو کە لە پەیکەری حیزبی دیموکراتی کوردستان درا، تێکۆشەرانی ئەم حیزبە لە ماوەیەکی بە نیسبەت کورتدا خۆیان رێک خستەوەو خەباتی رزگاریخوازانەی نەتەوەییان دەست پێکردەوە.

حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ماوەی حەفتا ساڵ تەمەنی خۆیدا زۆر فەسلی زێرینی لە مێژووی نەتەوەی کورددا تۆمار کردوون، زۆر سەرکەوتنی گەورەی بە دەست هێناونو تووشی نوشوستیو پاشەکشەش بووە. بێجگە لە دامەزراندنی کۆماری کوردستان کە لووتکەی سەرکەوتنی ئەم حیزبەو بە گشتی بزووتنەوەی رزگاریخوازیی کورد بوو، ئەم حیزبە بزووتنەوەی پڕشکۆی سالانی ٤٧ ـ ١٣٤٦ی بەرپا کردوە، چەند جار لە ململانەی هەڵبژاردن دا خۆی تاقی کردۆتەوەو هەموو جارێ سەرکەوتنی بەدەست هێناوەو سەرەنجام بۆ ماوەی پتر لە سێ دەیە و نیو خەباتێکی قارەمانانەی بە دژی دیکتاتۆرییو سەرەڕۆیی کۆماری ئیسلامی بەڕێوە بردوە. ئەم حیزبە هەر لەو کاتەدا رووخانی کۆماری کوردستانو تێک شکانی راپەڕینی چەکدارانەی ٤٧ ـ ١٣٤٦ی بەخۆوە دیوەو چەند جار لە دەورانی رێژیمی پاشایەتییو رێژیمی ئیسلامییدا کەوتۆتە بەر پەلاماری پۆلیسو هێزە سەرکوتکەرەکانو بە دەیانو سەدان تێکۆشەری کەوتوونەتە زیندانەوە کە زۆربەیان حوکمی قورسو تەنانەت ئێعدامیان بەسەردا سەپاوە.

حیزبی دیموکراتی کوردستان لەو خەباتە قارەمانانەو پڕلە شانازییەدا زیاتر لە پێنج هەزار پێشمەرگە و کادر و ئەندامی شەهید بوون کە بە دەیان کەسیان لە کادری رێبەری بوونو لە سەرووی هەمووشیانەوە ناوی سێ رێبەری پایەبەرز، پێشەوا قازی محەممەدو دوکتور قاسملووو دوکتور شەرەفکەندی دەدرەوشێنەوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

حیزبی دێموکرات لە مێژووی دەیان ساڵەی خۆیدا، چەند جار لە ئاکامی ناکۆکیی نێوخۆییدا تووشی لێکدابڕانو چەند پارچەیی بووەو تێکۆشەرانی ئەم حیزبە لە جیاتی تێکۆشان لە حیزبێکی واحیددا، بوون بە دوو بەشو بە جیا تێکۆشانو خەباتی خۆیان درێژە داوە، بەڵام دواتر کەوتوونەتەوە سەریەک. لە زۆربەی ئەم حاڵەتانەدا تێکۆشەرانی دێموکرات سەرەڕای ناکۆکیان لەگەڵ یەکترو تێکۆشانی بە جیایان، هەم لەسەر خەبات بۆ مافەکانی نەتەوەی کوردو ئامانجە لەمێژینەکانی حیزبی دێموکرات بەردەوام بوون، هەم بەرگرییان لە مێژووو شانازییەکانی حیزبی دێموکرات کردوە. ئەم لێکدابڕانانە، سەرەڕای تاڵیو نەخوازراوبوونیان، بەشێکن لە مێژووی حیزبی دێموکرات.

***

لەپاش دەستپێکی پرۆسەی سەقەتی دروستکردنی دەوڵەت-نەتەوە لە ئێران، دەسەڵاتی فەرمانڕەوا چ لە سەردەمی پاشایەتیو چ لە سەردەمی کۆماری ئیسلامی دا، هیچ کات ئامادە نەبووە هەنگاوێک بۆ چارەسەری پرسی نەتەوایەتیی کوردو نەتەوەکانی دیکەی نێو ئێران هەڵێنێتەوە. روانگەی تەواویەتخوازانەی دەسەڵاتی فەرمانڕەواو حاشاکردن لە فرەنەتەوەبوونی ئێرانو پرسی ڕەوای نەتەوایەتیی کورد، هۆکاری بەردەوامبوونی ئەو کێشەیە بووە.

مەسەلەی کورد لە ئێران دا بەردەوام نەک هەر لە لایەن دەسەڵاتی ناوەندییەوە، بەلکوو لەلایەن ناسیۆنالیزمی ئێرانی لە دەرەوەی دەسەڵاتو تەنانەت لەلایەن بەشێک لە ئوپۆزیسیۆنی "سەراسەری"و رووناکبیرانی ئێرانیشەوە وەک مەسەلەیەکی نەتەوەیی حاشای لێکراوە. گرفتی ئەو روانگەیە لەوەدایە کە لەبری ئەوەی نێوەرۆکی نەتەوەیی مەسەلەی کوردو مافی ئەم گەلە بۆ بڕیاردان لە سەر چارەنووسی خۆی بکا بە بنەما، دەیهەوێ لەڕێی چاونووقاندنو خۆگێلکردن لەو ڕاستی یەوە، هەوڵ بۆ پاراستنی هێژێمونیی پێناسی نەتەوەی حاکم بدا. وەک تابۆڕاگرتنو بەبنەما وەرگرتنی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تەواویەتی ئەرزیی ئێرانیش، شتێک نیە جگە لە ئامرازێک لە خزمەتی ئەو بیرە نادیموکراتیکو شۆڤینیستیەدا.

هەر بەهۆی ئەو روانگە تەواویەتخوازانەی تویژی دەسەڵاتدارەوەیە کە تەنانەت باسی دێموکراسییش لە پێوەندی لەگەڵ پرسی نەتەوایەتی لە ئێراندا، خوێندنەوەیەکی چەواشەکارانەی بۆ دەکرێ. بزووتنەوەی کورد لە رەوتی خۆی دا هەمیشە نەبوونی دیموکراسیی بە هۆکارێکی گرینگی چارەسەرنەکرانی مەسەلەی کورد داناوە. ئەزموونەکانی رابردوو دەری دەخەن کە نەتەوەی کورد بەردەوام خوازیاری چارەسەری دیموکراتییانەی مەسەلەی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا بووە. بەڵام بەداخەوە لەبەر نادیموکرات بوونی دەسەڵاتی زاڵ بەسەر کوردستان دا، بەردەوام ویستی ئاشتیخوازانەی گەلی کورد بە زمانێکی نادیموکراتیکو تێکەڵ بە زەبر و زەنگ وەڵام دراوەتەوە. نیەتی ئاشتیخوازانەو ویستی کەڵکوەرگرتن لە دیالۆگو وتوویژ بۆچارەسەری مەسەلەی نەتەوایەتیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان، یان هەر لەلایەن نوێنەرانی دەسەڵاتی فەرمانڕەواوە رەت کراوەتەوە یان وەک داوێک بۆ لەنێوبردنی رێبەرانی سیاسیو لاوازکردنی بزووتنەوەی کورد کەڵکی لێوەرگیراوە.

ئەزموونو رەوتی رووداوەکان دەریان خستوە کە پرۆژەی دروستکردنی دەوڵەت- نەتەوەی ئێرانی لەسەر بنەمای کۆکردنەوەی دەسەڵات لە ناوەندو حاشاکردن لە پێناسی نەتەوەکانی ئێرانو سەپاندنی پێناسی نەتەوەیەک بەسەر هەموو نەتەوەکانی دیکەدا، هیچ کاتێک جێی نەگرتوە. لەئارادابوونی پرسی نەتەوەکان وەک گرینگترین پرسی سیاسی لە ئێرانی ئەمرۆدا، بەڵگەیەکی حاشاهەڵنەگری ئەو راستیەیە. سووربوون لەسەر رەوتی ناسیۆنالیزمی تەواویەتخوازی ئێرانییش کە هەر لە سەرەتاوە بە سەقەتی لە دایک بووە، شتێک نیە جگە لە هەوڵێکی نابەرپرسانە بە ئاقاری درێژەدان بە سەنتەرگەراییەکی مێژوویی‌و لەسەر حیسابی لێڵکردنی هەرچی زیاتری ئاسۆی پێکەوەژیانی داوتەڵەبانەی نەتەوەکانی نێو ئێران.

هەربۆیە، لە ڕوانگەی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانەوە، لەبەر رووناکایی ئەو خاڵەی سەرەوەو بە لەبەرچاوگرتنی ویستی لەمێژینەی نەتەوەی کوردو

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

رەوتی سیاسیی ئێستای کوردستان، مەسەلەی نەتەوایەتیی کورد تەنیا کاتێک بەتەواوی چارەسەر دەکرێ کە رەوتی سروشتیی خۆی ببڕێو ویستی ئازادانەی نەتەوەی کورد بکا بە بنچینە. دەرەتانی پێکەوە ژیانی داخوازانەی نەتەوەکانی ئێرانیش – سەرەڕای ئەو مێژووە پڕ ستەمو کارەساتەی رابردوو – کاتێک دەڕەخسێ کە بێ ئەملاوئەولا رێزگرتن لە ئیرادەی سیاسیی نەتەوەکانی نێو ئێرانو یەک لەوان نەتەوەی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان دا، بکرێ بە بنەمای چارەسەری پرسی نەتەوەیی بۆ داهاتووی ئێران.

نێوەرۆکی بەرنامەی حیزبی دیموکراتی کوردستان رەنگدانەوەی ویستی نەتەوەییو دیموکراتیکی خەڵکی کوردستانە. ئەندامانو لایەنگرانی حیزب دەبێ ئەم بەرنامەیە بەرنە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانو نێوەرۆکی بەندەکانی بۆ خەڵک شیبکەنەوە. هاورێیانی حیزبی لەگەڵ ئەوەی روونکردنەوەی بیروڕای حیزب لە سەر مەسەلە سیاسیو ئابووریو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگییەکان بۆ کۆمەڵانی خەڵک بە ئەرکی خۆیان دەزانن، دەبێ لەپێناو پتەوکردنی هەرچی زیاتری پێوەندیی بەرینی حیزبو گەلو، گەشەدارترکردنی بواری دیموکراتییانەی بزووتنەوەی گەلەکەمان، بە سینگفراوانییەوە پێشوازی لە رەخنەو رێنوێنیو پێشنیاری ئەوانیش بکەن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەسڵی یەکەم
ئامانجە گشتییەکان

ماددەی یەکەم: ئامانجو پرەنسیپە بنەڕەتییەکان

1. ئامانجی حیزبی دێموکراتی کوردستان وەدیهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە.
2. دروشمی ستراتیژیکی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدڕاڵدایە.
3. حیزبی دێموکراتی کوردستان یەکیەتیی داخوازانەو دادپەروەرانەی نێوان نەتەوەکانی ئێران بە بەردی بناغەی دامەزراندنی ئێرانێکی دێموکڕاتیکی فیدڕاڵ دەزانێ.
4. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان لەپێناوی وەدیهێنانی کۆمەڵگەیەکی ئازاد، پلورالیستو دادپەروەرانەدا تێدەکۆشێ.
5. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان باوەڕی بە ئیدەئالەکانی مافی مرۆڤ و ئاشتیو دۆستایەتیی نێوان گەلان هەیە.
6. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان خۆی بە پشتیوانی خەباتی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستاندا دەزانێ.

فەسڵی دووهەم
بنەماکانی کۆماری کوردستان

ماددەی دووهەم: پێناسەی کۆماری کوردستان

کۆماری کوردستان پێکهاتەیەکی نەتەوەیی، دیمۆکراتیکو کوردستانییە.
بەو مانایە کە :

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

1. دەسەڵاتێکی سیاسیی دێموکراتیکە کە لەلایەن کۆمەڵانی خەڵکەوە بڕیاری لە سەر دەدرێ‌و بەپێی ویستو ئیرادەی خەڵک بەڕێوە دەچێ.
2. هێمای کۆتایی هێنان بە ستەمو بندەستی‌یەو نوێنگەی دەسەڵاتی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستانە.
3. مافەکانی هەموو کەمایەتی‌یە نەتەوەیی، ئێتنیکی، زمانی‌و ئایینییەکانی کوردستان دەپارێزێ.

ماددەی سێهەم: چوارچێوەی جوغرافیایی

چوارچێوەی جوغرافیایی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی هۆیەکانی جوغرافیایی‌و مێژوویی‌و بەپێی ویستی زۆرینەی دانیشتووانی مێژوویی ناوچەکان دیاری دەکرێ.

ماددەی چوارەم: هێمای نەتەوەیی

1. کۆماری کوردستان خاوەنی یاسای بنەڕەتی (قانون اساسی)و ئاڵاو سروودو جەژنی نەتەوەیی‌و زمانی رەسمیی خۆیەتی.
2. ئاڵای دەوڵەتی فیدراڵ لە تەنیشت ئاڵای کوردستان لە داموو دەزگا رەسمییەکانی کۆماری کوردستان‌دا هەڵدەکرێ.

ماددەی پێنجەم: سیستمی دەسەڵات لە کۆماری کوردستان دا

دەسەڵات لە کۆماری کوردستان دا کە لە یاسای بنەڕەتیی کۆماری کوردستان‌دا نەهادینە دەکرێ، لەسەر بنەمای ئەم پرەنسیپە گشتییانەی خوارەوە پێک دێ‌و بەڕێوە دەچێ:

1. هەموو دەسەڵاتەکان بەشێوەی راستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ لەلایەن خەڵکەوەو بەبێ هیچ جۆرە هەڵاواردنێکی ئێتنیکی، ئایینی، رەگەزی (جینسی)، کۆمەڵایەتی، ... هتد پێک دێن.
2. هەڵبژاردن بۆ ئەو دەسەڵاتانەی لەلایەن خەڵکەوە دیاری دەکرێن لەڕێگای دەنگدانی گشتی‌و نهێنی‌و راستەوخۆوەو بە دابین کردنی مافی یەکسانی هەڵبژاردن‌و هەڵبژێران بەڕێوە دەچێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

3. هاونیشتمانانی کوردستان هەلی یەکسانی دامەزران لە پۆستە حکوومەتییەکانیاندا پێ دەدرێ.
4. کۆماری کوردستان مێکانیزمی تایبەتی بۆ بەشداریی ئەو گرووپانە لە دەسەڵاتدا لەبەر چاو دەگرێ کە بەشێوەی سروشتی لە حاڵەتی کەمایەتیدان.

ماددەی شەشەم: جیایی دەسەڵاتەکان

لە کۆماری کوردستاندا دەسەڵاتی یاسادانانو جێبەجێکردنو دادوەری لە یەکتر جیا دەکرێنەوە :

1. پارلمانی کوردستان بەرزترین ئورگانی قانووندانانی کۆماری کوردستانە.
2. حکوومەتی کۆماری کوردستان لەلایەن پارلەمانەوە دەنگی بۆ وەردەگیرێو لە بەرامبەر پارلماندا بەرپرسیارە.
3. سەربەخۆیی دەزگای دادوەری چ لە دیاریکردنو چ لە کارکردیدا دەستەبەر دەکرێ.

ماددەی حەوتەم: جیایی دین لە دەسەڵاتی سیاسی

1. لە کۆماری کوردستاندا دین لە دەسەڵاتی سیاسی جیایەو پێڕەوی لە پرەنسیپەکانی سێکولاریزم دەکرێ.
2. هەموو دانیشتووانی کوردستان لە هەڵبژاردنو تەمرینی ئایینو مەزهەبو بەڕێوەبردنی رێوشوێنە ئایینییەکانیاندا ئازادن.

فەسڵی سێهەم
یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێرانی فیدرڕاڵدا

ماددەی هەشتەم: بنەماکانی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران

1. سیستمی کۆماریو دیموکراتیکو فیدرڕاڵی لە بەڕێوەبەرایەتیی وڵاتدا دەتوانێ ببێتە دەستەبەری هاوپێوەندیو هاوپەیمانییەکی پتەوتر لەنێو

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

نەتـــەوەکانی ئێـــران‌داو زەمینەســـازی پێکـــەوەژیانێکی داخوازانـــەو دادپەروەرانە لە ئێرانی دوارۆژدا.

2. لـــە روانگـــەی حیزبـــی دیمـــوکراتی کوردســـتانەوە یەکیـــەتیی ئارەزوومەندانـــەی نێـــوان نەتـــەوەکان لـــە ئێـــران بەســـتراوەتەوە بـــە جێبەجێکردن‌و بەردەوامبوون لەسەر ئەو پرەنسیپانەی خوارەوە :

– فرەنەتەوایەتی بنەمایەکی سەرەکیی قەوارەی سیاسیی سەرتاسەری بێ.
– هەر نەتەوەیەک لە بەڕێوەبردنی کاروباری تایبەت بە خۆی‌و هەرێمی خۆی لەڕێگای نوێنەرانی هەڵبژێراویەوە ئازادو سەربەست بێ.
– هەموو نەتەوەکان بە شێوەیەکی عادڵانە لە بەڕێوەبردنی کاروباری دەوڵەتی فیدراڵدا بەشدار بن.
– ئەسڵەکانی پێوەندیدار بە رەنگدانەوەی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران دا جێبەجێ بکرێن.

ماددەی نۆهەم : رەنگدانەوەی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران

رەنگدانەوەی نیهادیی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران‌دا بەم شێوەیەیە :

1. هێماکـانی دەوڵـەتی فیـدراڵ‌و، پێکهاتـەو بڕیـارو بەرنامـەکانی هـەموو ئۆرگان‌و دامودەزگاکانی دەوڵەتی فیدراڵ دەبێ تـەعبیر لـە سـەروەریی هاوبەشی قەوارەکانی نێو فیدراسیۆن بکەن.
2. فیدراسـیۆنی ئێـران خـاوەنی دوو ئەنجومـەنی نوێنـەران‌و نەتـەوەکان دەبـێ. ئەنـــدامانی ئەنجومـــەنی نوێنـــەران بـــەپێی حەشـــیمەت هەڵدەبژێردرێن؛ ئەندامانی ئەنجومـەنی نەتـەوەکانیش بـۆ هـەر کـام لـە نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ بەقەدەر یەک دەبن.
3. هیچ بڕیارێک کە پێوەندیی بە چارەنووسی نەتەوەکانی ئێرانـەوە هـەبێ بەبێ پەسند کران لەلایەن ئەنجومەنی نەتەوەکانەوە کاری پێ ناکرێ.
4. ئەگەر بڕیارێک دژایەتیی لەگەڵ بەرژەوەندیی نەتـەوەیی هـەر یـەک لـە نەتەوەکان هەبێ، مافی ڤیتۆ بۆ نوێنەرانی ئەو نەتەوەیە لە ئەنجومـەنی نەتەوەکان دا پارێزراو دەبێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

5. دیوانی بەرزی فێدراڵ کە لە پسپۆرانی سەر بە هەموو نەتەوەو قەوارەکانی نێو فێدراسیۆن پێک دێ، پارێزگاری لە پرەنسیپە بنەڕەتییەکانی یەکیەتیی نەتەوەکان دەکاو کێشەکانی پێوەندیدار بە دابەشکردنی سەلاحییەتەکان چارەسەر دەکا.

فەسڵی چوارەم
کۆماری کوردستانو دەوڵەتی فیدراڵ

ماددەی دەهەم: زمانی رەسمی

1. زمانی کوردی زمانی رەسمیی دامودەزگاکانی کۆماری کوردستانەو لە هەموو پلەکانی خوێندندا بەکار دەبرێ.
2. ئەو زمان یا زمانە رەسمییانەی بۆ نامەنووسینو پێوەندییە ئیدارییەکانی نێوان هەرێمەکانو دەوڵەتی فیدراڵ بەکار دەبرێن و هەروەها سیاسەتی زمانی لەئاستی دەوڵەتی فیدڕاڵدا بە رێککەوتنی گشتیی پێکهاتەکانی نێو فێدراسیۆن بڕیاری لەسەر دەدرێ.

ماددەی یازدەهەم: دابەشکردنی سەلاحییەتەکان

1. بێجگە لە کاروباری پێوەندیی دەرەوە، سوپای فێدڕاڵ، دانانی بەرنامەی درێژخایەنی ئابووریو سیستمی دراوی کە لە سەلاحییەتی دەوڵەتی فیدراڵدان، بڕیاردانو بەرنامەدانان لە سەرجەم بوارەکانی دیکەدا لە سەلاحییەتی دامەزراوەکانی کۆماری کوردستاندایە.
2. سیاسەتو بەرنامەکانی دەوڵەتی فیدراڵ بە لەبەرچاوگرتنی قازانج و ویستی پێکهاتەکانی فێدراسیۆنو بەرنامەدانان بۆ قەرەبووکردنەوەی هەلاواردنی رابردوو بەدژی نەتەوە زوڵملێکراوەکانی ئێران دیاری دەکرێنو دەبرێنە پێش. بەتایبەتی:

– سوپای فێدراڵ لەڕووی پێکهاتەی هێزو فەرماندەییەوە رەنگدانەوەی فرەنەتەوایەتیو فرە هەرێمی لە ئێراندا دەبێو لەڕووی کارکردیشەوە بەدژی بەرژەوەندیی رەوای نەتەوەکانی ئێران ناجووڵێتەوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

- سیاسەتی دەرەوەی دەوڵەتی فیدراڵ ڕەنگدانەوەی مەوجوودییەتی سیاسیو نیهادیو، قازانجەکانی نەتەوەو پێکهاتەکانی ئێران دەبێ. کۆماری کوردستانو هەرێمەکانی دیکە بە هەماهەنگی لەگەڵ دەوڵەتی فیدراڵ مافی دامەزراندنو بردنە پێشی پێوەندیی دەرەوەیان لە بوارەکانی تایبەت بە خۆیاندا دەبێ.

ماددەی دوازدەهەم: دابین کردنی نەزمو هێمنی لە کوردستان

1. دابین کردنی هێمنیو نەزمی نێوخۆ لە کوردستان لە ئەستۆی هێزی پێشمەرگەو ئۆرگانە ئینتیزامییەکانی دیکەی کۆماری کوردستانە.
2. سوپای فیدڕاڵ ئەرکی دیفاع لە پاراستنی سنوورەکانی وڵاتی لەسەر شانە کە تا ئەو جێگایەی پێوەندیی بە کوردستانەوە هەیە ئەم ئەرکە بە هاوبەشی یان بە لەبەرچاوگرتنی بوونی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بەجێ دەگەیەنێ. سوپای فیدراڵ هەقی نیە دەست لە کاروباری نێوخۆیی وەربدا.

فەسڵی پێنجەم
پرەنسیپو ئەرکە گرینگەکانی کۆماری کوردستان

ماددەی سێزدەهەم: مافو ئازادییە گشتییەکان

1. لە کوردستان قانوون سەروەرە. هەموو تاکەکانی کۆمەڵگا لە قانوونداو لە بەرامبەر قانووندا یەکسانن.
2. هەموو ئەو مافو ئازادییانەی لە مەنشووری نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ (واتە ڕاگەیەندراوی جیهانیی مافی مرۆڤو هەردوو پەیمانی نەتەوە یەکگرتووەکان سەبارەت بە مافە مەدەنیو سیاسییەکانو، مافە ئابووریو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگییەکان)دا هاتوون لە یاسای بنەڕەتی و و قانوونەکانی کۆماری کوردستاندا بەڕەسمی دەناسرێن. حکوومەتی کۆماری کوردستان بەرپرسە لە جێبەجێکردنیانو هەڵێنانەوەی هەنگاوی موسبەت بۆ پاراستنی بەرەپێدانیان.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ماددەی چواردەهەم : بووژانەوەی فەرهەنگی

حكوومەتی كۆماری كوردستان :

1. خوێندنی ئیجباری تا تەمەنی پازدە ساڵو خوێندنی بەخۆڕایی تا كۆتایی قۆناغی دواناوەندی دەستەبەر دەكا.
2. هەنگاوی جیددی بۆ بنەبڕكردنی نەخوێندەواری لە كوردستان هەڵدێنێتەوە.
3. لە سەرجەم قۆناغەكانی خوێندنداو بۆ هەموو چەشنەكانی پەروەردەو فێركاری هەلی دەستڕاگەیشتنی كەسانی كەم دەرامەت بە خوێندنو فێربوون پێک دێنێ.
4. بایەخ بە پەرەئەستاندنی كەلتوور لە كۆمەڵگەدا دەداو یارمەتیی كۆڕو كۆمەڵو ناوەندە ئەدەبیو هونەرییەكان بەتایبەتی لەبواری خزمەت بە زمانو ئەدەبو كەلەپووری كورددا دەكا.
5. لە بەرنامەی فەرهەنگیو پەروەردەیی خۆیدا جێگەی شیاو بۆ پێویستییەكانی پێگەیاندنو گەشەكردنی منداڵانو لاوان تەرخان دەكا.

ماددەی پازدەهەم: پاراستنی كۆمەڵایەتی

حكوومەتی كۆماری كوردستان :

1. داهاتی گشتی بە جۆرێک دابەش دەكا كە یارمەتی بە بەرزكردنەوەی ئاستی ژیانی كەسانی كەمداهات بكا.
2. تەندروستیی گشتی پێش دەخا و لە ڕێگای سیستمی بیمەوە یارمەتی بە بە دەسڕاگەیشتنی خەڵک، بەتایبەتی كەسانی كەم دەرەتان، بە خزمەتە پزیشكیو دەرمانییەكان دەكا.
3. یارمەتیو پێڕاگەیشتنی كۆمەڵایەتی بەتایبەتی بۆ بێكاران و كەمئەندامانو بەساڵداچووانو بێكەسان بەمەبەستی دابینكردنی ژیانێكی ئاسایی لە نەزەر دەگرێ.
4. هەلی كاری گونجاو بۆ هەمووان پێک دێنێ.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

5. قانوونی کار بە جۆرێک پەسند دەکاو جێبەجێی دەکا کە ستانداردە نێونەتەوەیی‌یەکانی پێوەندیدار بە مافی کرێکاران‌و زەحمەتکێشان بەتایبەتی سنووردارکردنی سەعاتی کارو قەدەغەکردنی کاری منداڵان‌و مەرەخەسیی بە مووچەوەی دایکایەتی بگرێتە خۆی.
6. پلانی چڕوپڕ بۆ خەبات بەدژی هێندێک پەتای کۆمەڵایەتی وەک ئیعتیادو توندوتیژیی ناموسی بەڕێوە دەبا.

ماددەی شازدەهەم : گەشەسەندنی ئابووری

1. حکوومەتی کۆماری کوردستان بۆ هێنانەدەری کوردستان لە بەجێماویی ئابووری‌و هەنگاونان بۆ بەپیشەسازی کردنی تێدەکۆشێ. بۆ ئەو مەبەستەش هەردوو کەرتی گشتی‌و تایبەت بە جۆرێک رێک دەخا کە ببێتە مایەی هاندانی وەبەرهێنانی نێوخۆیی‌و دەرەکی‌و پەرەپێدانی بازرگانیی راستەوخۆی کوردستان‌و مۆدێرنیزە کردنی کشتوکاڵ‌و بووژانەوەی گەشتوگوزارو کەڵک وەرگرتنی کارناسانە لە سەرچاوە سروشتییەکان‌و دۆزینەوەی خەللاقییەتە ئابوورییەکانی تایبەت بە کۆمەڵگەی کوردەواری.
2. سیاسەتی ملکداریی زەوی‌وزار بە چەشنێک رێک دەخا کە هەم قازانجی جووتیاران‌و هەم پێویستییەکانی پێشکەوتنی کشتوکاڵ‌و ئاژەڵداری دابین بکرێن.

ماددەی حەڤدەهەم : سۆسیالیزمی دێموکراتیک

حکوومەتی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی بایەخەکانی سۆسیالیزمی دێموکراتیک بنەماکانی کۆمەڵگەیەکی لە باری ئابووری‌یەوە ئازادو پێشکەوتوو و لەباری کۆمەڵایەتییەوە ئاسوودەو دادپەروەر بنیات دەنێ. لەم کۆمەڵگەیەدا کە بایەخەکانی سۆسیالیزمی دێموکراتیک پەیڕەو دەکرێن :

1. بەرژەوەندیی گشتیی خەڵک ئامانجی سەرەکی‌یە.
2. جەوهەری دێموکراتیکی ئەم سیستمە لەوەدایە کە پێکهاتنی لە پرۆسەی ریفۆرمدا بە شێوازێکی دێموکراتیک‌و بە بەشداریی هەموو چین‌و توێژەکانی نێو کۆمەڵگە دێتەدی.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

3. جەوهەری دادپەروەرانەی سۆسیالیزمی دێموکراتیک لەوەدایە کە هەوڵ دەدرێ مەودای ئابووریو کۆمەڵایەتیی نێوان چینەکان کەم بکرێتەوەو یارمەتی بە دابینکردنی هاوسەنگییەکی رێژەیی لەنێوان چینو توێژەکانی کۆمەڵگەدا بکرێ.
4. سیستمی بازاڕی ئازاد لەلایەن دەسەڵاتی سیاسیو دێموکراتیکی خەڵکەوە چاوەدێری دەکرێ.
5. سیاسەتی حکوومەت لەپێوەندی لەگەڵ کەرتی گشتیو کەرتی تایبەتدا لەڕووی پێویستیی خۆگونجاندن لەگەڵ هەلومەرجی تایبەتیی وڵاتو رەچاوکردنی قازانجی نەتەوەیی دیاری دەکرێ.

ماددەی هەژدەهەم: یەکسانیی ژنو پیاو

1. حکوومەتی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی بەندەکانی پەیمانی نێونەتەوەیی بۆ نەهێشتنی هەر جۆرە هەڵاواردنێک بەدژی ژنان، دابینکردنی یەکسانیی نێوان ژن و پیاو لەنێو خێزانو لە کۆمەڵدا، و لە مەیدانی کارو دەسەڵاتو بەگشتی لە هەموو بوارەکانی ژیانی سیاسیو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگیو ئابووریدا، بە ئەرکێکی گرینگی خۆی دادەنێو بەرنامەی چڕوپڕ لەو پێوەندییەدا دادەڕێژێو بەڕێوەی دەبا.
2. کەڵک وەرگرتن لە مێکانیزمەکانی تەبعیزی موسبەت وەک سیستمی کۆتا لە هەڵبژاردنی پارلمانداو دیاریکردنی رێژەیەکی گونجاو لە پۆستە بەڕێوەبەرییەکان بۆ ژنان یەکێک لە رێگاکانی گەیشتن بەو ئامانجە دەبێ.

ماددەی نۆزدەهەم: کۆمەڵگەی مەدەنی

کۆماری کوردستان گەشەسەندنی کۆمەڵگەی مەدەنی لە کوردستاندا وەک یەکێک لە ئامرازەکانی پەرەپێدان و چاوەدێری کردنی حوکمڕانیی دروست لە هەردوو بەستێنی بەشداریی سیاسیو گەشەسەندنی مرۆییدا چاو لێدەکا. هەربۆیە یارمەتی بە گەشەسەندنی دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی دەکاو لە بڵاوکردنەوەی فەرهەنگی یەکتر تەحەممول کردنو نەهێشتنی هەموو چەشنەکانی دەمارگرژیی سیاسیو کۆمەڵایەتیدا پشتیان پێ دەبەستێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ماددەی بیستەم : ژینگەپارێزی

1. پارێزگاری لە سروشتی کوردستان وەک سەرمایەیەکی میللی لە ئەرکەکانی کۆماری کوردستانە.
2. حکومەت لە هەموو پرۆژەیەکدا کە کاریگەریی لەسەر ژینگە هەبێ. بەتایبەتی لەبواری گەشەکردنو وەبەرهێناندا، لایەنی ژینگەپارێزی وەک پارامێترێکی بنەڕەتی لەبەرچاو دەگرێ.

فەسلی شەشەم
سیاسەت بەرامبەر بە بەشەکانی دیکەی کوردستان

ماددەی بیستو یەکەم: روانگەی کۆماری کوردستان بەرامبەر بە بەشەکانی دیکەی کوردستان

کۆماری کوردستان :

1. گەلی کورد لە هەموو بەشەکانی کوردستانو کورد لە هەر شوێنێک بێ بە ئەندامانی یەک نەتەوە دەناسێ.
2. لە خەباتی رەوای نەتەوەی کورد لە بەشەکانی دیکەی کوردستان بۆ دابینکردنی مافو ئازادییە نەتەوایەتییەکانی پشتیوانی دەکا.
3. لەسەر بنەمای قانوونی، پەنای سیاسی بەو کوردانە دەدا کە بە هۆی خەباتی رزگاریخوازانەوە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان دەکەونە بەر مەترسیو ناچار دەبن وڵاتەکەیان بەجێ بێڵن.
4. پێوەندیی رەسمی لەبواری سیاسیو بازرگانیو فەرهەنگیو زانستیدا لەگەڵ ئەو بەشانەی کوردستاندا دادەمەزرێنێ کە بە مافە نەتەوایەتییەکانیان گەیشتوون.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پێڕەوی نێوخۆی

حیزبی دێموکراتی کوردستان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەسڵی یەکەم
پێناسەی حیزب

ماددەی یەکەم: ناوی حیزب، "حیزبی دێموکڕاتی کوردستان"ە.

ماددەی دووهەم: حیزبی دیموکراتی کوردستان، حیزبێکی رزگاریخوازی نەتەوەییو دێموکراتە کە وڵاتپارێزانو ئازادیخوازانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە ریزەکانی خۆیدا کۆ دەکاتەوە.

ماددەی سێهەم : حیزبی دێموکراتی کوردستان حیزبێکی سێکولارەو باوەڕی بە جیایی دین لە نیهادی سیاسی هەیە.

ماددەی چوارەم: ئاڕمی حیزب بریتییە لە بازنەیەک کە نیوەی لای راستی چەرخێکە لە رەنگی شینو نیوەی لای چەپی چڵە گەنمێکە لە رەنگی زەرد؛ لە شوێنی سەرەوەی پێکگەیشتنی ئەم دوو نیو بازنەیە ناوی حیزب لە زەمینەیەکی سپی دا بە هەردوو زمانی کوردی و ئینگلیسی نووسراوەو لە شوێنی خوارەوەی پێکگەیشتنیشیان ساڵی دامەزرانی حیزب (١٩٤٥) لە زەمینەیەکی سووردا نووسراوە. نێوەڕاستی ئەم بازنەیە بە چوار چیا بە رەنگی کەسکو سپی نەخشاوە و خۆرێکیش لە لە ناوەڕاستی بازنەکەدا دەدرەوشێتەوە. کۆی ئاڕمەکەش لەسەر کتێبێک راوەستاوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەسڵی دووهەم
ئەندامەتیی حیزب

ماددەی پێنجەم: مەرجەکانی بوون بە ئەندام

هەموو دانیشتوویەکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان‌و هەموو کوردێکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەتوانێ ببێتە ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان، بە مەرجێک:

1. تەمەنی لە ١٨ساڵ کەمتر نەبێ.
2. بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب پەسند بکا.
3. مرۆڤێکی خۆشناوو وڵاتپارێز بێ.

ماددەی شەشەم: شێوەی وەرگرتنی ئەندام

بۆ ئەوەی کەسێک بە ئەندام وەربگیرێ پێویستە:

1. دوو ئەندامی حیزب بیناسێنن.
2. لانیکەم شەش مانگ لەژێر تاقیکردنەوەدا بێ.
3. ئەندامی حیزب‌و ڕێکخراوێکی سیاسی نەبێ.
4. لەلایەن زۆربەی ئەندامانی شانەیەکی حیزبی یان ئۆرگانێکی سەرەوەترەوە بە ئەندام وەربگیرێ.

فەسڵی سێیەم
ئەرک‌و مافەکانی ئەندام

ماددەی حەوتەم: ئەرکەکانی ئەندامی حیزب

ئەرکی ئەندامی حیزبە کە :

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

1. بۆ وەدیهێنانی ئامانجەكانی حیزب كە لە بەرنامەدا هاتوون تێبكۆشێ.
2. بۆ پاراستنی یەكیەتیی سیاسیو تەشكیلاتیی حیزب هەوڵ بدا.
3. بەپێی پێڕەوی نێوخۆ پەیرەوی دیسیپلینی حیزبی بێ.
4. لە یەكێك لە ئۆرگانەكانی حیزبدا تێبكۆشێو لە كۆبوونەوە پێوەندیدارەكانیدا بەشدار بێ.
5. نهێنییەكانی حیزب بپارێزێ.
6. پلەی زانیاریی خۆی بەرێتە سەرێ.
7. سیاسەتی حیزب بەرێتە نێو كۆمەڵانی خەڵكو پێوەندی لەگەڵ ئەوان بەهێز بكاو لە بیروڕاو ئەزموونی ئەوان كەڵك وەربگرێ.
8. هەقی ئەندامەتی بدا.

ماددەی هەشتەم: مافەكانی ئەندامی حیزب

ئەندامی حیزب مافی ئەوەی هەیە كە :

1. بە ئەندام یان بەرپرسی هەر كام لە ئۆرگانەكانی حیزب هەڵبژێردرێ یان دیاری بكرێ.
2. لە نێوخۆی حیزبداو لە كۆبوونەوەی پێوەندیداردا راشكاوانە لە هەموو ئەندامێك یا ئۆرگانێك رەخنە بگرێ.
3. لە رێگای تەشكیلاتییەوە رەخنەو پێشنیارو پرسیارو بیروڕای خۆی ئاراستەی هەر ئۆرگانێكی حیزب بكا.
4. لە نێوخۆی حیزبدا سیاسەتی حیزب بخاتە ژێر پرسیارو پێشنیاری گۆڕینی بكا.
5. لە هەموو ئۆرگانێك لەلای ئۆرگانی سەرەوەتر شكایەت بكا.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

6. لە هەر کۆبوونەوەیەکی ئۆرگانی خۆیدا کە تێکۆشانی حیزبیو سیاسیی ئەو هەڵسەنگێنیو بیهەوێ بڕیاری لەسەر بدا، بەشدار بێ.

ماددەی نۆهەم: سزادانی ئەندام

1. ئەو کەسانەی ئەرکی خۆیان بەجێ ناگەیەنن یان بەپێچەوانەی پێڕەوی نێوخۆی حیزب دەجووڵێنەوە یان کردەوەیەک ئەنجام دەدەن کە زیان بە ئیعتیباری حیزب دەگەیەنێ، بەپێی رادەی سەرپێچییەکەیان سزا دەدرێن. سزای حیزبی بریتییە لە:
   - سەرکۆنە بە دەم
   - سەرکۆنە بە نووسراو
   - ئەستاندنەوەی لێپرسراوی
   - هەڵپەساردن
   - دەرکردن لە حیزب
2. سزای حیزبی لەلایەن رێکخراوی حیزبیی هەر ئەندامێکەوە بە زۆرینەی دەنگ دیاری دەکرێ.
3. مەبەست لە سزای حیزبی، رێنوێنیی ئەندامەو تەنیا ئەو کاتە ئەندام سزا دەدرێ کە رێگای دیکە وەک رەخنەو ئامۆژگاری لە چاککردنی ئاکاری ئەودا کاریگەر نەبووبێ.
4. ئەندامی دەرکراو مافی ئەوەی هەیە لە ئۆرگانی سەرەوەتر داوای پێداچوونەوە بکاو دەتوانێ ئەو داوایە بۆ کۆنگرەش بنێرێ.
5. درێژترین ماوەی هەڵپەساردن ساڵێکە. ئەندامی هەڵپەسێردراو پاش ماوەی هەڵپەساردن رابردووی حیزبیی بۆ لەبەر چاو دەگیرێو بەگوێرەی نەزەری ئۆرگانی خۆی بەرپرسایەتیی پێدەدرێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەسڵی چوارەم
پێکهاتەی ڕێکخراوەیی حیزب

ماددەی دەهەم: بنەمای قەوارەو کاری ئۆرگانەکانی حیزب

1. ئەسڵە بنەڕەتییەکانی دارشتنی قەوارەی حیزب ئەمانەی خوارەوەن:
- هەموو ئۆرگانەکانی حیزب لە خوارێ ڕا بۆ سەرێ هەڵدەبژێردرێن.
- ئۆرگانەکانی حیزب بە ڕێکوپێکی ڕاپۆرتی تێکۆشانی خۆیان هەم بەو ئەندامانە کە هەڵیان بژاردوون‌و هەم بە ئۆرگانی سەرەوەتر دەدەنەوە.
- بڕیاری ئۆرگانی سەرەوەتر لەلایەن ئۆرگانی خوارەوەترەوە جێبەجێ دەکرێ.
- لەنێو حیزب دا بۆ هەموو ئەندامان بەبێ جیاوازی یەک دیسیپلین هەیە.
- لە ئۆرگانەکانی حیزب دا بڕیار بە شێوەی بەکۆمەڵ‌و بە زۆرینەی دەنگ دەدرێ.
- تاکپەرستی‌و سەرەڕۆیی لە هیچ پلەیەکی تەشکیلاتی‌دا ڕێگای پێ‌نادرێ‌و لێپرسینەوەی لێ دەکرێ.
- زانیاریی پێویست سەبارەت بە ئاڵوگۆڕ و پرسەکانی بواری تەشکیلات، پەیوەندییەکان‌و مەسەلە سیاسییەکان، بە شێوەیەکی سیستماتیک لەنێو حیزب‌دا بڵاو دەکرێتەوە.

2. لە حیزب‌دا بوونی گرووپ‌و فراکسیۆنی ئاشکرای فیکری‌و سیاسی بە ڕەسمی دەناسرێ‌و هەموو گرووپێک هەقی هەیە بیروبۆچوونی خۆی لەنێو تەشکیلاتی حیزب‌دا دەرببڕێ.

تێبینی :
- مێکانیزمی پێوەندیدار لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە تەنزیم دەکرێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

- هەر چەشنە دەستەبەندییەکی نهێنی قەدەغەیەو سزای لەسەرە.

ماددەی یازدەهەم: ڕێکخراوەکانی حیزب

1. بناخەی ڕێکخراوی حیزب شانەیە. ژمارەی ئەندامانی شانە نابێ لە سێ کەس کەمتر بێ.
2. ڕێکخراوەکانی حیزب بەهۆی کومیتەی دێ، گەڕەک، شار، ناوچە، شارستان‌و ناوەندەوە بەڕێوە دەبرێن.
3. ئەرکی شانەو کۆمیتەکان بردنی سیاسەتی حیزب بۆ نێو کۆمەڵانی خەڵک‌و جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندی‌و ئۆرگانە بەرپرسەکانی پێوەندیدارو بەڕێوەبردنی کاروباری حیزبی‌یە.
4. کۆمیتەی هەر ڕێکخراوێک لەلایەن ئەندامانی ئەو ڕێکخراوە یان نوێنەرانی ئەوانەوە هەڵدەبژێردرێ.
5. بەرزترین ئۆرگانی هەر ڕێکخراوێک کۆنفرانسی ئەو ڕێکخراوەیە کە هەر دوو ساڵ جارێک لە ئەندامانی حیزبیی ئەو ڕێکخراوە یان نوێنەرانیان پێک دێ.
6. ڕێکخراوەکانی حیزب لە مەڵبەندی چالاکیی خۆیاندا دەتوانن بەرنامەو پلانی کاری تایبەت بە خۆیان دابڕێژن.

تێبینی:

- لە هەلومەرجی تایبەتیدا کومیتەی ناوەندی دەتوانێ شێوەی گونجاوی دیکە بۆ ڕێکخراوی حیزب پەسند بکا.
- ڕێکخراوەکانی حیزب لە دەرەوەی کوردستان بەگوێرەی ئاییننامەیەکی تایبەت‌و گونجاو کە بە پەسندی کومیتەی ناوەندی دەگا، بەڕێوە دەچن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەسڵی پێنجەم
ئۆرگانەكانی بەڕێوەبەریی حیزب

ماددەی دوازدەهەم: كۆنگرەی حیزب

1. كۆنگرە بەرزترین ئۆرگانی حیزبە كە هەر چوار ساڵ جارێك لە ئەندامانی ئەسڵیو جێگرو ڕاوێژكارانی كۆمیتەی ناوەندی،و راوێژكارانی دەفتەری سیاسی،و ئەندامانی كۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب،و بەرادەیەك كە كۆمیتەی ناوەندی دیاریی دەكا لە نوێنەرانی ئەندامانی دیكەی حیزب پێك دێ.
2. كونگرەی نائاسایی لە سەر داخوازی كۆمیتەی ناوەندی، یان دوو لە سێی كۆمیسیۆنو كۆمیتەكانی سەر بە كۆمیتەی ناوەندی پێك دێ.

ماددەی سێزدەهەم: ئەركو دەسەڵاتی كۆنگرە

كۆنگرەی حیزب :

1. ڕاپۆرتی كۆمیتەی ناوەندی هەڵدەسەنگێنیو بڕیاری لەسەر دەدا.
2. ڕێبازی گشتی، ستراتیژیو تاكتیكیی حیزب دیاری دەكا.
3. بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب بەپێی پێویست دەسكاریو پەسند دەكا.
4. ئەندامانی ئەسڵیو جێگری كۆمیتەی ناوەندیی حیزبو ئەندامانی كۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب، لەنێو ئەندامانی كۆنگرە هەڵدەبژێرێ.

تێبینی:

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

– کۆمیتەی ناوەندیی حیزب مافی ئەوەی هەیە ئەو پەڕەکەی بە ئەندازەی یەک لە چواری ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیی خۆی، لە ئەندامانی حیزب راستەوخۆ و بە مافی دەنگدانەوە لە کۆنگرەدا بەشدار بکا.
– کەسانێک دەتوانن ببنە ئەندام یان جێگری کۆمیتەی ناوەندی کە هەر نەبێ سێ ساڵ رابردووی ئەندامەتیی چالاکانەیان لە رێکخراوێکی حیزبدا هەبێ.
– رێژەی نوێنەرانی هەر رێکخراوێکی حیزبی بۆ کۆنگرە بەپێی ژمارەی ئەندامانی ئەو ریکخراوە دیاری دەکرێ، بەمەرجێک لانیکەم دوو لەسەر سێی ئەندامانی رێکخراوەکە لە کۆنفڕانس بۆ کۆنگرەدا بەشدار بن. لە غەیری ئەوەدا، ژمارەی بەشدارانی کۆنفڕانسەکە دەکرێتە بنەما.

ماددەی چاردەهەم: کۆنفڕانسی گشتیی حیزب

1. کۆنفرانسی گشتیی حیزب لەکاتێک دا دەبەسترێ کە:
   - دەرەتانی بەستنی کۆنگرە نەبێ.
   - گیروگرفتێکی وا هاتبێتە پێش کە کۆمیتەی ناوەندی نەتوانێ چارەسەری بکا.
2. لە هەلومەرجێکی ئەوتۆدا کۆنفرانس سەلاحییەتی کۆنگرەی هەیە.
3. کۆنفرانس لە ئەندامانی ئەسڵی، جێگرو راوێژکارانی کومیتەی ناوەندی، راوێژکارانی دەفتەری سیاسی، ئەندامانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێرەوی نێوخۆی حیزب، نوێنەرانی کۆمیتەکانی شارستانو ناوەند، کۆمیتەو کومیسیۆنەکانی سەر بە دەفتەری سیاسیو کۆمیتەی بەرێوەبەریی کاروباری حیزب لە دەرەوەی کوردستان پێک دێ.
4. رادەی نوێنەرانی ئەو کۆمیتەو کۆمیسیۆنانە لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە دیاری دەکرێ، بە مەرجێک ژمارەی نوێنەرانی هەڵبژێراو لە کۆی ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیو جێگرو راوێژکارانی کومیتەی ناوەندی و ئەندامانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری و راوێژکارانی دەفتەری سیاسی زیاتر بێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ماددەی پازدەهەم : راپرسی

1. راپرسی لە حیزبدا لە كاتێكدا بەڕێوە دەچێ كە پرسێكی گرینگی چارەنووسساز بێتە پێش كە كۆمیتەی ناوەندی نەیهەوێ بە تەنیا بڕیاری لەسەر بدا. لەو حاڵەتەدا پێویستە هەر نەبێ دوو لە سێی ئەندامانی كومیتەی ناوەندی خوازیاری راپرسی بن.
2. كومیتەی ناوەندی بەرپرسە كە لە زووترین كات دا (ئەوپەڕەكەی مانگێك) كۆمیتەیەك بۆ جێبەجێكردنی ئەو راپرسییە لە نوێنەرانی رێكخراوەكانو ئۆرگانەكانی بەڕێوەبەریی حیزب پێك بێنێ.

تێبینی:

- یەك لە سێی ئەندامانی كۆمیتەی جێبەجێكردنی راپرسی لە نوێنەرانی كۆمیتەی ناوەندیو یەك لە سێی لە نوێنەرانی كۆمیسیۆنەكانی سەر بە دەفتەری سیاسی و یەك لە سێی لە نوێنەرانی كۆمیتەی كاروباری حیزب لە دەرەوەی كوردستان دەبن.
- ئەم كۆمیتەیە لە ئامادەكردنی پرسیارەكانی راپرسی، شێوەی بەجێگەیاندنیو راگەیاندنی ئاكامەكەی بەرپرسە.
- پرسیارەكانی راپرسی دەبێ بە پەسندی كومیتەی ناوەندی بگەن.
- ئاكامی راپرسی دەخرێتە دەستووری كاری یەكەم كۆبوونەوەی كۆمیتەی ناوەندی كە لەدوای راپرسییەكە پێك دێ.

ماددەی شازدەهەم: كۆمیتەی ناوەندی

1. لە ماوەی نێوان دوو كۆنگرەدا كۆمیتەی ناوەندی بەرزترین ئۆرگانی حیزبەو كاروباری حیزب بەڕێوە دەبا.
2. ئەركو دەسەڵاتی كومیتەی ناوەندی بەم جۆرەیە:

- سكرتێری گشتیی حیزبو دەفتەری سیاسیو جێگری سكرتێر هەڵدەبژێرێ.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

- بەرپرسی چاوەدێریو بڕیاردان لەسەر سیاسەتی گشتیی حیزب لە چوارچێوەی پەسندکراوەکانی کۆنگرە دایە.
- بەرپرسی گشتیی داهاتو دەرکەوتی حیزبەو رادەی حەقی ئەندامەتیی ئەندامانی حیزب دیاری دەکا.
- لانیکەم ساڵی چوار جار کۆ دەبێتەوە. ئەندامانی جێگر و راوێژکارانی کۆمیتەی ناوەندی و راوێژکارانی دەفتەری سیاسی لە کۆبوونەوەکانی کومیتەی ناوەندی دا بەشدار دەبنو دەنگی مەشوەرەتییان هەیە.
- ئامادەکاری بۆ پێکهێنانی کۆنگرەو شێوەی هەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی دەکا.

تێبینی :

- کۆمیتەی ناوەندی دەتوانێ هەتا نیوەی ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیی خۆی لە بواری دیاریکراوی شارەزایەتیدا راوێژکار بۆ خۆی هەڵبژێرێ.
- کۆبوونەوەکانی کۆمیتەی ناوەندی بە بەشداریی لانیکەم دوو لە سێی ئەندامانی ئەسڵی فەرمی دەبن.
- بڕیارەکانی کۆبوونەوەی کومیتەی ناوەندی وەختێک قەتعی دەبن کە زیاتر لە نیوەی هەموو ئەندامانی ئەسڵی، یان دوو لە سێی ئەندامانی ئەسڵیی بەشدار لە کۆبوونەوەکەدا دەنگیان بۆ بدەن.
- کۆمیتەی ناوەندی هەقی هەیە لە کارەکانی سکرتێری گشتیو ئەندامانی دەفتەری سیاسی بکۆڵێتەوەو لێپرسینەوەیان لێ بکا.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

- لە حاڵەتێکدا کە تەرمیمی کۆمیتەی ناوەندی پێویست بێ، ئەو کارە بە هەڵبژاردنی یەک یا چەند جێگر بە ئەندامی ئەسڵیی کۆمیتەی ناوەندی ئەنجام دەدرێ.

ماددەی حەڤدەهەم: دەفتەری سیاسی

1. دەفتەری سیاسیی حیزب لە سکرتێری گشتیو ژمارەیەک ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پێک دێ کە کۆمیتەی ناوەندی بڕیاری لەسەر دەدا و هەڵیان دەبژێرێ.
2. ئەرکەکانی دەفتەری سیاسی ئەمانەی خوارەوەن :

- لە ماوەی نێوان دوو کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندیدا بەرپرسی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبە.
- لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتیی حیزبدا هەڵوێستو ڕوانگەکانی حیزب دیاری دەکاو ڕایاندەگەیەنێ.
- کاروباری کۆمیسیۆنەکان لە کۆبونەوەکانی خۆی دا تاوتوێ دەکاو بڕیاری پێویستیان لەسەر دەدا.
- کۆبوونەوەکانی خۆی بە پێی پێویست پێک دێنێو ڕاپۆرتی تێکۆشانی خۆی دەداتەوە بە کۆمیتەی ناوەندی.

3. دەفتەری سیاسی بەپێی پێویستو بە پەسندی کۆمیتەی ناوەندی، چ لەڕووی ئەزموونەوەو چ بۆ پسپۆڕیی تایبەت، ژمارەیەک ڕاوێژکار بۆخۆی دیاری دەکا:

- ستاتووی ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی بەپێی ئاییینامەیەکی تایبەت ڕێک دەخرێ. ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی لەو کۆبوونەوانەی دەفتەری سیاسیدا کە مەسایلی کەلانی پێوەندیدار بە سیاسەتو بەڕێوەبردنی حیزبیان تێدا تاوتوێ دەکرێ، بە دەنگی مەشوەرەتییەوە بەشدار دەبن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

- ژمارەی راوێژکارانی دەفتەری سیاسی نابێ لە ژمارەی ئەندامانی دەفتەری سیاسی زیاتر بێ.

تێبینی :

- ئەو مەسەلانەی پێوەندییان بە هەموو حیزبەوە هەیە دەبێ لە کۆمیتەی ناوەندیدا باسیان لێ بکرێو بڕیاریان لەسەر بدرێ.
- بڕیارِ پێوەندیی بە هەر کۆمیسیونێکەوە هەبێ پێویستە بە بەشداریی بەرپرسی ئەو کۆمیسیۆنە بێتە بەرباسو پەسند بکرێ.

ماددەی هەژدەهەم : سکرتێری گشتیی حیزب

1. سکرتێری گشتیی حیزب :
- وتەبێژی رەسمیی حیزب بەڕووی دەرەوەی حیزبدایە.
- بەرپرسی گشتیی پێوەندییەکانی دەرەوەی حیزبە.
- هەماهەنگی لەنێوان ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزبدا پێک دێنێ.
2. لە غیابی سکرتێری گشتیدا جێگری سکرتێر ئەرکەکانی جێبەجێ دەکا.

ماددەی نۆزدەهەم: کۆمیسیۆنەکانی کاری حیزب

1. کۆمیسیونەکانی کاری حیزب بەپێی لێکدانەوەو پەسندی کۆمیتەی ناوەندی دیاری دەکرێن.
2. ئەم کۆمیسیۆنانە بەپێی ستراتیژیی درێژخایەنو پلانی کاری ساڵانەو چەند ساڵەی خۆیان کە لە کۆمیتەی ناوەندیدا دەنگیان بۆ وەردەگیرێ، کار دەکەن.
3. هەر یەک لەم کۆمیسیۆنانە لە چوارچێوەی ئاییننامەدا لە بەجێگەیاندنی ستراتیژیو پلانی کارو بڕیاری رۆژانە لە کاری خۆیان دا سەربەخۆن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەسڵی شەشەم
کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب

ماددەی بیستەم : کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب لە کەسانی شارەزای بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب لەلایەن کۆنگرەوە هەڵدەبژێردرێ.

ماددەی بیستویەکەم : ئەرکو سەڵاحییەتەکانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری ئەمانەن :

1. چاوەدێری بەسەر بەڕێوەچوونی پێڕەوی نێوخۆ لە ڕێکخراوو ئۆرگانەکانی حیزبدا دەکا.
2. لە ڕێگای نوێنەرانیەوە بەشداری کۆنفڕانسەکانی حیزب دەبێ‌و لەسەر سەڵاحییەتی کۆنفرانسەکان‌و دروستیی هەڵبژاردنی ئەندامانی کۆمیتەکان‌و نوێنەرانی کۆنگرە نەزەر دەدا.
3. بە شکایەتی ئەندامانی هەڵپەسێردراو یان دەرکراو رادەگاو ئەگەر سزاکەیانی بەپێچەوانەی پێڕەوی نێوخۆ زانی، پێشنیاری هەڵوەشاندنەوەی دەدا.

تێبینی :

1. کۆمیسیۆنی پارێزگاری کاری بەسەر مەسایلی ئیجرایی حیزبەوە نیە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

2. کۆمیسیۆن لە سزای ئیداری یان سزای پێشمەرگایەتی ناکۆڵێتەوەو تەنیا کاری بە سزای حیزبیی‌یە.
3. کۆمیسیۆن نەزەرو پێشنیارەکانی بۆ پەسند کردن دەداتەوە بە کۆمیتەی ناوەندی.

فەسڵی حەوتەم
داهاتی حیزب

ماددەی بیستو دووەم: سەرچاوەی داهاتی حیزب

داهاتی حیزب بریتیی‌یە لە :

1. هەقی ئەندامەتیی ئەندامانی حیزب.
2. یارمەتیی ئەندامانو لایەنگرانو دۆستانی حیزب.
3. دەسکەوتی پرۆژە و وەبەرهێنان.

فەسڵی هەشتەم
چەند پرەنسیپی گشتی

- سیستمی کارو چالاکیو کۆبوونەوەو کۆنفرانسەکانی حیزب بە شێوەی سیستمو بە بەرنامەو پلانی نووسراوەوە بەڕێوە دەچێ. هەموو تەشکیلاتو ئۆرگانو تیمەکانی کاری حیزب پرۆگرامو پلانی کاری خۆیان دەبیو جێبەجێی دەکەن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

- بە مەبەستی بایەخدان بە رۆڵی ژنان لە ریزەکانی حیزبدا، دەبێ گرنگییەکی زۆر بە پەروەردەو پێگەیاندنیان بدرێ بۆ ئەوەی دەرەتانی تواناسازیی پێویستیان بۆ بەڕێوەبردنی کار لە بەشە جۆراوجۆرەکانی تێکۆشانی حیزبدا بۆ برەخسێندرێ. هەروەها دەبێ میکانیزمی گونجاو بە مەبەستی بەشداریی ژنان لە رێبەرایەتیی حیزبو ئۆرگانە بەڕێوەبەرییەکانی دیکەی حیزبدا لەبەرچاو بگیرێو لە پرەنسیپی "هەڵاواردنی پۆزەتیڤ"یش کەڵک وەربگیرێ.
- لەنێو حیزبدا وێڕای گرینگیدان بە کەسایەتیی ئەندامانی حیزبو رێزگرتن لە مافەکانیان، پاراستنی دیسپلینو ئینسجام ئەرکی هەموو لایەکەو هەر چەشنە کردەوەیەک کە زیان بە نەزمی نێوخۆیی بگەیەنێ لێپرسینەوەی لێ دەکرێ.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org